

การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) ของยุทธศาสตร์การพัฒนา
เขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดกาญจนบุรี

Strategic environmental assessment (SEA) of Kanchanaburi
special economic zone (SEZ) development strategy

จิรนนท์ พุทธิธา^{1,*} และจำลอง โพธิ์บุญ¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ 3 ทางเลือก ได้แก่ 1) คือ ไม่นำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ 2) คือ มีการนำยุทธศาสตร์บางยุทธศาสตร์มาใช้ 3) คือ นำยุทธศาสตร์ทั้งหมดมาใช้ในการประเมินใช้กระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (analytical hierarchy process: AHP) โดยการเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือก ผลการศึกษาพบว่า ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นทางเลือกที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดกาญจนบุรีมากที่สุด เนื่องจากก่อให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ส่งเสริมการค้า การลงทุน และการจ้างงานส่งผลให้เศรษฐกิจของจังหวัดกาญจนบุรี มีการพัฒนาเติบโตยิ่งขึ้น และมีผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ไม่รุนแรง มาตรการที่สำคัญในการป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น เช่น 1) เตรียมความพร้อมและมาตรการสนับสนุนช่วยเหลือผู้ประกอบการในพื้นที่ 2) การควบคุมดูแลและจัดระเบียบแรงงานจากภายนอกเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมและความขัดแย้ง และ 3) การเฝ้าระวังติดตาม และตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA), เขตเศรษฐกิจพิเศษ, กาญจนบุรี

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the special economic zone (SEZ) development strategy of Kanchanaburi Province; 2) to assess the economic, social and environmental impacts of the alternatives; and 3) to suggest mitigation measures for the selected alternative. The 3 alternatives were 1) not adopt the special economic zone (SEZ) development strategy; 2) adopt some strategies and 3) adopt all strategies. The assessment process employed the analytical hierarchy process (AHP) by comparing the 3 strategic alternatives. The results revealed that alternative 3 was the best choice for the special economic zone (SEZ) development of Kanchanaburi Province as it clearly provided the economic benefits such as promoting trade, investment and employment contributing to the economic development of the province. In addition, its negative social and environmental impacts were not severe. Some significant measures for preventing and mitigating the impacts were: 1) preparedness and supportive measures for the local business; 2) control and regulating labors from outside to prevent crime and conflict; and 3) surveillance and monitoring of environmental quality.

Keywords: strategic environmental assessment (SEA), special economic zone (SEZ), Kanchanaburi

¹สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

*Corresponding author, E-mail: p.jiranon@gmail.com

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม ตลอดจนสุขภาพของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงควรมีการประเมินถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของนโยบายหรือยุทธศาสตร์เพื่อหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดรวมทั้งแนวทางการป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นหลังจากมีการนำนโยบายหรือยุทธศาสตร์ไปใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (strategic environmental assessment: SEA) เป็นกระบวนการที่ช่วยในการตัดสินใจเชิงระบบ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำประเด็นความยั่งยืนในทางสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาหรือตัดสินใจในระดับนโยบายแผนและแผนงาน [1] จึงกล่าวได้ว่าการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ คือ เครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้ในการประเมินผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและด้านอื่น ๆ ที่อาจเกิดจากการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในระดับมหภาคและใช้เป็นแนวทางในการประกอบการตัดสินใจในการนำนโยบายหรือยุทธศาสตร์ไปใช้ในพื้นที่

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเกิดจากนโยบายของรัฐบาลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศโดยตรง เพิ่มขีดความสามารถของประเทศกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและแก้ไขปัญหาความมั่นคง [2] รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับประเทศเมียนมา และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในเรื่องการลงทุน การท่องเที่ยว การจ้างงาน และการตลาด ซึ่งปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดกาญจนบุรี เป็นกิจกรรมในระดับท้องถิ่นที่ต้องพึ่งพาตลาดภายในประเทศเป็นหลัก โดยเฉพาะภาคการเกษตรมีฐานการผลิตอุตสาหกรรมเกี่ยวกับภาคการเกษตรและมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นฐานการผลิตที่เชื่อมโยงกับท่าเรือน้ำลึกและนิคมทวาย ซึ่งแนวทางในการพัฒนานั้นขึ้นอยู่กับเสถียรภาพของการพัฒนา และดำเนินกิจกรรมของท่าเรือน้ำลึก และนิคมอุตสาหกรรมทวายเป็นปัจจัยสำคัญ [3] ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้วางบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ของจังหวัดกาญจนบุรีให้เป็น “ศูนย์โลจิสติกส์เชื่อมโยงแปซิฟิก-มหาสมุทรอินเดีย” และจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรีขึ้นเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปจัดทำเป็นแผนแม่บทและพัฒนาเศรษฐกิจภายในจังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) การสร้างความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจบนพื้นฐานสังคมที่มั่นคง 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน 3) การส่งเสริมผู้ประกอบการในการสร้างเครือข่ายธุรกิจระหว่างประเทศ 4) การสร้างความเข้มแข็งให้ SMEs เพื่อพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจและ 5) การพัฒนาโลกความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อความคล่องตัวทางเศรษฐกิจสำหรับการจัดตั้งพื้นที่กิจกรรมหลัก (core business) ภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรีโดยการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมกาญจนบุรีขนาด 2,000 ไร่ จะตั้งอยู่ระหว่างบ้านหนองสองตอหมู่ที่ 4 และบ้านหนองจอกหมู่ที่ 5 ตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดพื้นที่ซึ่งเป็นเขตทหารและที่ราชพัสดุ การจัดทำเป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมจึงจะดำเนินการโดยภาครัฐ เช่น นิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยหรือจังหวัดกาญจนบุรี [3]

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรีอาจทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนตามมาในภายหลัง สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข [4] ได้กล่าวถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนจากการก่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษว่ากระบวนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแต่ละเขต มีได้กำหนดให้มีการพิจารณาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการรับฟังความคิดเห็น เน้นเฉพาะผลกระทบต่อประชาชนในเขตพื้นที่บางกลุ่มเท่านั้น จึงมักเกิดกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่กว้างขวางออกไป เช่น การถมทะเล การจัดระบบชลประทานการจัดผังเมืองและการจัดสร้างโรงไฟฟ้าโดยไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานรัฐ และสามารถเข้าไปครอบครองหรือใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตอุทยานแห่งชาติได้ อีกทั้งสามารถบังคับแผนการจัดการพื้นที่ให้ปรับเปลี่ยนไปตามแผนการดำเนินงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ผู้ว่าการเขตเศรษฐกิจพิเศษมีอำนาจในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และอนุมัติ/อนุญาต ลดทอนอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ดังนั้นการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์สามารถนำเข้ามาช่วยในการค้นหาทางเลือก และหาแนวทางในการป้องกัน และบรรเทาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและด้านอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบของจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อใช้เป็นข้อมูลและเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการตัดสินใจในการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรีในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อประเมินผลกระทบจากยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางในการป้องกัน และบรรเทาผลกระทบจากยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษาผลกระทบและเสนอทางเลือกที่เหมาะสมรวมทั้งแนวทางในการป้องกันและบรรเทาผลกระทบของยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ดังนี้

- ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ในประเด็นด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ประเด็นด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ประเด็นด้านสังคมและการดำเนินชีวิต ประเด็นด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี ประเด็นด้านความกังวลต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี และประเด็นด้านข้อเสนอแนะในการป้องกัน และบรรเทาผลกระทบจากยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี

- ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมจากเอกสารทางวิชาการ นโยบายแผน และยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดกาญจนบุรีและของประเทศไทย

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่ศึกษา คือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งครอบคลุม 11 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลแก่งเสี้ยน ตำบลเกาะสำโรง ตำบลช่องสะเดา ตำบลท่ามะขาม ตำบลบ้านเก่า ตำบลปากแพรก ตำบลลาดหญ้า ตำบลวังดัง ตำบลวังเย็น ตำบลหนองบัว และตำบลหนองหญ้า โดยเน้นพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านหนองสองตอน และหมู่ที่ 5 บ้านหนองจอก ตำบลแก่งเสี้ยน เนื่องจากเป็นที่ตั้งของพื้นที่กิจกรรมหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และประชาชนในอำเภอเมืองกาญจนบุรี รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 คน ประกอบด้วย

- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกาญจนบุรี โดยได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการส่วนสิ่งแวดล้อมจำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัด และเป็นหน่วยงานที่มีการดำเนินการจัดกิจกรรมและวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งเป็นหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลทางด้านปัญหา ข้อร้องเรียนและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี โดยได้สัมภาษณ์นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ จำนวน 1 คน เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ของจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี

- ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจากตำบลแก่งเสี้ยน ตำบลเกาะสำโรง ตำบลช่องสะเดา ตำบลท่ามะขาม ตำบลบ้านเก่า ตำบลปากแพรก ตำบลลาดหญ้า ตำบลวังดัง ตำบลวังเย็น ตำบลหนองบัว และตำบลหนองหญ้า อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยคัดเลือกกำนันหรือสรวัดกำนันทุกตำบลในอำเภอเมืองกาญจนบุรีตำบลละ 1 คน รวมจำนวน 11 คน เนื่องจากเป็นฝ่ายปกครองที่ดูแลวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน และมีความใกล้ชิดกับประชาชน

เป็นอย่างมาก รวมทั้งเป็นประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งสามารถให้ข้อมูลทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาหรือผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

- **ประชาชน** หมู่ที่ 4 บ้านหนองสองตอน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านและประชาชน รวมจำนวน 4 คน และประชาชน หมู่ที่ 5 บ้านหนองสองตอน ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและประชาชน รวมจำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน ซึ่งสามารถให้ข้อมูลได้อย่างเพียงพอตามประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่กิจกรรมหลัก ที่สามารถให้ข้อมูลในด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ รวมทั้งข้อกังวลถึงผลกระทบและข้อเสนอแนะจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่

การพัฒนาหลักการ เกณฑ์ และวิธีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) ของยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี

การพัฒนาหลักการและเกณฑ์เป็นการสร้างแนวทางของการประเมินด้านสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ซึ่งในการพัฒนาหลักการ (principles) หลักเกณฑ์ (criteria) สำหรับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ของยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี อาศัยหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ การพัฒนาให้เกิดความสมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม [5]

ในการระบุหลักการและเกณฑ์ของการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ซึ่งมาจากการทบทวนเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม หลักการในการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 3 หลักการ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม และเกณฑ์สำหรับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ และการพัฒนาระบบสาธารณสุข 2) ด้านสังคม ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต/วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชน และการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ และ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและคุณภาพอากาศ การเปลี่ยนแปลงด้านธรณีวิทยา การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรดิน การเปลี่ยนแปลงด้านระบบนิเวศ การเปลี่ยนแปลงด้านชายฝั่ง และการเปลี่ยนแปลงด้านสุนทรียะ รวม 13 เกณฑ์ และนำไปให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ จากบริษัทที่ปรึกษาด้านการพัฒนาเมือง จำนวน 3 คน จากบริษัทที่ปรึกษาด้านการวิเคราะห์เศรษฐกิจการเงินและสังคม จำนวน 3 คน จากบริษัทที่ปรึกษาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 คน และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา จำนวน 6 คน เป็นผู้ให้คะแนนค่าน้ำหนักด้วยเทคนิคกระบวนการวิเคราะห์ ตามลำดับชั้น (analytical hierarchy process: AHP) โดยให้ค่าคะแนนผ่านการพิจารณาแบบจับคู่ (pairwise comparison analysis) ซึ่งการให้คะแนนการเปรียบเทียบเป็นดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนในการเปรียบเทียบความสำคัญ

ความสำคัญ	เชิงปริมาณ	ความสำคัญ	เชิงปริมาณ
เท่ากัน (equally preferred)	1	สูงว่ามากถึงมากที่สุด (strongly to very strongly)	6
เท่ากันถึงสูงว่าปานกลาง (equally to moderately)	2	สูงว่ามาก (very strongly preferred)	7
สูงว่าปานกลาง (moderately preferred)	3	สูงว่ามาก (ถึงมากที่สุด) (very strongly to extremely)	8
สูงว่าปานกลางถึงมาก (moderately to strongly)	4	สูงว่ามากที่สุด (extreme preferred)	9
สูงว่ามาก (strongly preferred)	5		

ที่มา: ดัดแปลงจาก Muneir [6]

สำหรับการคำนวณค่าน้ำหนักความสำคัญของเกณฑ์และทางเลือกจากกระบวนการ AHP ใช้สูตรการคำนวณดังสมการ (1)

$$w_i = \frac{\sqrt[n]{\prod_i c_i}}{\sum \sqrt[n]{\prod_i c_i}} \quad \begin{array}{l} \text{เมื่อ } w_i \text{ คือ ค่าน้ำหนักของเกณฑ์} \\ c_i \text{ คือ ค่าคะแนนของเกณฑ์} \\ i \text{ คือ เกณฑ์ที่} \\ n \text{ คือ จำนวนเกณฑ์ทั้งหมด} \end{array} \quad (1)$$

ที่มา: ดัดแปลงจาก Muneir [6]

วิธีการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี ใช้วิธีการวิเคราะห์ทัศนภาพ (scenario analysis) ในเชิงพรรณนาโดยแสดงผลกระทบสะสมของทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือก และใช้เทคนิคกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (AHP) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งของการประเมินแบบพหุเกณฑ์ (multi-criteria analysis: MCA) โดยการเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือก โดยใช้เกณฑ์ในการเปรียบเทียบค่าคะแนนระดับความสำคัญของทางเลือกดังตารางที่ 1 และใช้สูตรการคำนวณดังสมการ (1)

การกำหนดทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์

การศึกษาวินิจฉัยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งพิจารณาจากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งเป็น 3 ทางเลือก คือ

1. ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ ไม่มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ในจังหวัดกาญจนบุรี
2. ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ในบางยุทธศาสตร์

(ยุทธศาสตร์ที่ 1: การเสริมสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานสังคมมั่นคงและยุทธศาสตร์ที่ 2: การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืนโดยผู้วิจัยเห็นควรให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดระเบียบชุมชน และการปรับปรุงภาพลักษณ์ของจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต)

3. ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ทั้งหมด

ทั้งนี้ ในแต่ละทางเลือกได้นำแผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี 4 ปี พ.ศ. 2557- พ.ศ. 2560 (ฉบับทบทวน) ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนาของจังหวัดกาญจนบุรีตามปกติโดยที่ไม่มีแนวคิดการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงนำเข้ามาวิเคราะห์ร่วมกับทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือก

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูล เอกสารทางวิชาการ นโยบาย แผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดกาญจนบุรีและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักผู้วิจัยได้ทำการประเมินและคาดการณ์ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือก โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ทัศนภาพ ดังนี้

1. ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 1 ไม่มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ในจังหวัดกาญจนบุรี

ผลกระทบสะสมจากทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ จะเกิดผลลบด้านสังคมน้อย เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต/วัฒนธรรมการดำรงชีวิต ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ และด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน เนื่องจากไม่เกิดการแย่งชิงทรัพยากรและจำนวนประชากรในพื้นที่มีจำนวนไม่มากจึงไม่เกิดการแออัด รวมถึงการดำรงชีวิตตามปกติแต่เกิดผลกระทบในเชิงลบทางด้านเศรษฐกิจ คือ จะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจน้อยมากเนื่องจากไม่มีกิจกรรมการกระตุ้นการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจภายในจังหวัด ทำให้รายได้ของประชาชนคงที่และลดลงได้ในระยะยาวขาดโอกาสในการเข้าถึงการพัฒนาและอาจเกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น มลพิษทางน้ำ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาด้านทรัพยากรดิน ปัญหาด้านธรณีวิทยา และปัญหาด้านสุนทรียะที่มาจากการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ เช่น การบริหารจัดการน้ำเสีย การจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยและการควบคุมมลภาวะทางเสียงจากเรือแพ เป็นต้น

2. ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ในบางยุทธศาสตร์

ผลกระทบสะสมจากทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ จะเกิดผลดีต่อด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากมีกิจกรรมกระตุ้นทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ส่งผลดีต่อการกระจายรายได้ของประชาชน การเกิดอาชีพใหม่ ๆ ความต้องการด้านแรงงานเพิ่มขึ้น และมีการพัฒนาระบบสาธารณสุขไปรษณีย์ที่ดีขึ้น แต่จะส่งผลกระทบต่อเชิงลบทางด้านสังคม เช่น ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่จากการย้ายเข้ามาของประชากรต่างถิ่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในเรื่องการสาธารณสุขที่อาจไม่เพียงพอ และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และปัญหาขยะมูลฝอยที่มาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่

3. ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมาใช้ทั้งหมด

ผลกระทบสะสมจากทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ จะเกิดผลดีในด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมากเนื่องจากมีกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ และด้านการประกอบอาชีพเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น เช่น การพัฒนาแนวคิดวิธีปฏิบัติเกษตรเชิงพาณิชย์ (agri-commercialization) และการจัดตั้งศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางการหารายได้เกิดการกระจายรายได้ของประชาชนเกิดความต้องการแรงงานมากยิ่งขึ้นจำนวนผู้ว่างงานลดลง เกิดการสร้างอาชีพและรายได้มากขึ้นแต่จะเกิดผลกระทบเชิงลบทางด้านสังคม เช่น ความหนาแน่นของประชากรที่เข้ามาในพื้นที่จากการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน หรือเข้ามาประกอบอาชีพ ปัญหาความขัดแย้งในสังคมวัฒนธรรมการดำรงชีวิตอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือเกิดการสูญหายของวัฒนธรรมการดำรงชีวิตและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยส่วนใหญ่มาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจากโครงการต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ และปัญหาขยะมูลฝอย เป็นต้น

ตารางที่ 2 ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักของทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือก

เกณฑ์ (criteria)	ทางเลือกที่ 1	ทางเลือกที่ 2	ทางเลือกที่ 3
ด้านเศรษฐกิจ	0.039	0.170	0.262
ด้านสังคม	0.095	0.087	0.178
ด้านสิ่งแวดล้อม	0.066	0.046	0.051
รวมทั้งหมด	0.200	0.311	0.489

จากการเปรียบเทียบทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือก ด้วยเทคนิคกระบวนการวิเคราะห์ตามลำดับชั้น (AHP) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ให้คะแนนเปรียบเทียบทางเลือกตามเกณฑ์ทั้ง 13 เกณฑ์ โดยใช้คะแนนการเปรียบเทียบความสำคัญในตารางที่ 1 และนำมาเปรียบเทียบค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักระหว่างทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือกดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่าทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 ก่อให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 2 และทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 1 โดยสามารถทำให้เกิดการส่งเสริมการค้าการลงทุน และการจ้างงาน รวมถึงการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดกาญจนบุรีให้สามารถเติบโตและสร้างรายได้เข้าจังหวัดมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 ยังมีผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้นต่อด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 2 และทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 1 โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นทางด้านสังคม คือ ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต/วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินซึ่งมาจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและมีการแรงงานเข้ามาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น ในส่วนผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ทางเลือกมีผลกระทบในระดับที่ใกล้เคียงกันทั้งหมดซึ่งผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น คือ การก่อให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมาจากกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามปกติของประชาชน และมลพิษที่มาจากสถานประกอบการต่าง ๆ รวมถึงการคมนาคมขนส่งในพื้นที่

ดังนั้น ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรีไปใช้ทั้งหมด จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี ดังแสดงในตารางที่ 2 ทั้งนี้ ต้องมีการกำหนดมาตรการ หรือแนวทางในการป้องกัน และบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยการส่งเสริม และวางแผนเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นและแรงงานจากท้องถิ่นในด้านสังคมควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันกับประชาชนในชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมและส่งเสริมให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันปัญหาจากประชาชนนอกพื้นที่และแรงงานต่างด้าว และในด้านสิ่งแวดล้อมควรมี

การรณรงค์ส่งเสริมในเรื่องของการลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม การสร้างระบบบำบัดมลพิษต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและแหล่งกำจัดขยะมูลฝอย และการศึกษาข้อมูลในด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้ในการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบาย แผน และแผนงาน หรือการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม สำหรับการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ต้องมีการดำเนินการก่อนการกำหนดนโยบายแผนและแผนงานเพื่อนำมาช่วยในการตัดสินใจสำหรับผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jones & Fisher [7] ที่ศึกษาการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ของแผนพลังงานลมจากประเทศสหราชอาณาจักรและประเทศเยอรมันพบว่า การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) มีความจำเป็นต้องนำมาใช้ก่อนหน้าในการกำหนดนโยบายและแผนซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

ผลการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ของทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ มีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรีมาใช้ทั้งหมด สำหรับผลกระทบเชิงบวกพบว่า การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรี สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้เข้าสู่จังหวัดกาญจนบุรี และทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wang [8] ที่ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของเขตเศรษฐกิจพิเศษจากหลักฐานของชุมชนเมืองจีนพบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และทำให้ค่าตอบแทนแรงงานสูงกว่าค่าครองชีพในท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลการศึกษาของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ [9] ที่ได้ศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษของเวียดนามที่พบว่า การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากต่างประเทศให้เข้ามาในเวียดนาม

สำหรับผลกระทบเชิงลบต่อด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มาจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจจังหวัดกาญจนบุรีอาจเกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่เกิดการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำมากขึ้น ผลกระทบกับทรัพยากรดินในด้านความอุดมสมบูรณ์ของดินและการชะล้างพังทลายของดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่มีความเหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ และมีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้มากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของกรมทรัพยากรน้ำ [10] ที่มีการประยุกต์ใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์จากโครงการระบบเครือข่ายน้ำในพื้นที่วิกฤติน้ำ 19 พื้นที่พบว่า ผลกระทบด้านลบจากการพัฒนาโครงการอาจมีโอกาสดกค้ำจากปุ๋ยและสารเคมีทางการเกษตร มีการปล่อยน้ำเสียจากอุตสาหกรรมลงสู่แหล่งน้ำมากขึ้นทำให้ดินเสื่อมโทรมมากขึ้นจากการเพิ่มผลผลิต อาจเกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสมมีโอกาสทำให้เกิดการกัดเซาะหน้าดินมากขึ้น มีโอกาสแผ่ขยายและเกิดการบุกรุกพื้นที่มากขึ้น อาจเกิดการแพร่โรคจากสัตว์พาหะนำโรคและวัชพืชน้ำมากขึ้น และมีโอกาสเกิดการสะสมสารตกค้างของปุ๋ยและสารฆ่าแมลงในดินมากขึ้น

ผลกระทบเชิงลบทางด้านสังคมที่เกิดขึ้น เกิดจากการย้ายเข้ามาของประชาชนนอกพื้นที่ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ผลกระทบทางด้านแรงงานและการประกอบอาชีพ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา [11] ที่ได้ศึกษาวิจัยแนวทางและมาตรการเพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ชายแดนของประเทศไทยพบว่า ผลกระทบทางด้านสังคมอาจส่งผลเชิงลบซึ่งเกิดจากประชาชนในส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมใหม่อาจจะมีการแข่งขันสูงจากคนในพื้นที่อื่นที่เข้ามาขณะเดียวกันแรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่ที่มีทั้งที่เป็นแรงงานต่างด้าวหรือคนในพื้นที่อื่น ๆ อาจส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดในพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่คาดว่า ถ้าหากมีการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดกาญจนบุรีมาปฏิบัติอาจเกิดผลกระทบทางด้านลบในด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมและเพื่อให้ผลกระทบทางบวกที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกระจายไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ อย่างทั่วถึงจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับภาคประชาชน และสำหรับภาคเอกชน เพื่อนำไปพิจารณาและประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. ภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ควรมีการทำความเข้าใจและประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และเข้าใจง่ายต่อประชาชนในพื้นที่
2. ภาคประชาชน ข้อเสนอแนะต่อภาคประชาชน คือ ประชาชนในพื้นที่ต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งพัฒนาในเรื่องภาษาสำหรับการสื่อสาร
3. ภาคเอกชนข้อเสนอแนะต่อภาคเอกชน ซึ่งประกอบด้วยสถานประกอบการและโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทที่เข้ามาดำเนินการในเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือพื้นที่กิจกรรมหลักในตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมืองกาญจนบุรี คือ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของทางราชการอย่างเคร่งครัด ควรมีความใส่ใจประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ และควรมีการดำเนินกิจการที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พี วี ออฟเซ็ท.
- [2] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทย. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2558 จาก <http://www.nesdb.go.th>.
- [3] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). รายงานแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษระดับพื้นที่เล่มที่ 10 จังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร.
- [4] สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2548). คู่มือประชาชน เพื่อการเรียนรู้นโยบายสาธารณะ: รู้ทันร่างกฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษ. ค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2557 จาก <http://www.sea-cr.com2Data%20for%20website/E2%20tsunami%20sec/Tsunami2/pdf>.
- [5] จำลอง โพธิ์บุญ. (2556). การประเมินด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Assessment). กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- [6] Munier, N. (2004). *Muticriteria Environmental Assessment A Practical Guide*. Canada: Kluwer Academic Publishers.
- [7] Jones, J.P. & Fisher, T.B. (2014). Strategic environmental assessment (SEA) for wind energy planning: Lessons from the United Kingdom and Germany. *Environmental Impact Assessment Review*, 2015 (50), 203–212.
- [8] Wang, J. (2012). The economic impact of special economic zones: Evidence from Chinese municipalities. *Journal of Development Economics*, 2013 (101), 133–147.
- [9] กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2554). เขตเศรษฐกิจพิเศษเวียดนาม. ค้นเมื่อ 24 ตุลาคม 2557 จาก <http://aec.ditp.go.th/attachments/article/95/Special:2520Industrial:2520Zone.pdf>.
- [10] สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. (2557). รายงานวิจัยแนวทางและมาตรการเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย. ค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2558 จาก <http://www.cpd.go.th/cpd/thaiaseancoop/download/Thai/Articles/เขตเศรษฐกิจพิเศษ-ITD-สรุป.pdf>.
- [11] กรมทรัพยากรน้ำ. (2556). รายงานการศึกษาการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ รายงานฉบับสุดท้ายโครงการระบบเครือข่ายน้ำในพื้นที่วิกฤติน้ำ 19 พื้นที่. กรุงเทพมหานคร.